

До спеціалізованої вченої ради К 26.889.02
У ВНЗ «Національна академія управління»
03151, м. Київ,
вул. Ушинського, 15

ВІДГУК

офіційного опонента Мисливого Володимира Андрійовича доктора юридичних наук, професора на дисертацію Ольховенка Олега Ігоревича на тему «Кримінально-правова характеристика злочину відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків (ст. 385 КК України)», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право

Вивчення змісту наданих для рецензування дисертації, автореферата дисертації та наукових праць Ольховенка Олега Ігоревича дають підстави для висновку, що ним проведено ґрунтовний правовий аналіз теми, яка є актуальною для розвитку теорії кримінального права, а також для практики його застосування. Автором сформульовано змістовні положення, що виносяться на захист, висновки, пропозиції та рекомендації, які становлять наукову новизну та можуть слугувати підставою для обговорення. Такий попередній висновок підтверджується оцінкою роботи за її основними параметрами, що висуваються до кандидатських дисертацій з юридичних наук.

Актуальність теми дослідження. Українська держава, яка визначила одним із векторів свого розвитку інтеграцію в Європейське співтовариство, проголосила себе на конституційному рівні правовою державою (ст. 1 Конституції України), в якій правосуддя набуває особливого статусу і значення як найважливіший гарант дотримання прав і свобод людини.

Разом з цим, трансформація суспільних відносин в Україні, сучасні соціальні, економічні, політичні та інші виклики на шляху її розвитку обумовлюють складні й під час суперечливі процеси оновлення судової системи, вади у реформуванні правоохоронних органів, не завжди системні

зміни кримінального, кримінального процесуального та іншого галузевого національного законодавства, що не сприяє довірі суспільства до правових інституцій. Все це вимагає активного і своєчасного наукового пошуку та оновлених теоретико-методологічних підходів у сфері правосуддя для забезпечення її стабільного та ефективного функціонування.

Аналіз ситуації зі злочинністю у сфері правосуддя в Україні показує, що рівень цих діянь у її загальній структурі в середньому становить щорічно близько 1,0 % усіх зареєстрованих злочинів, зокрема: у 2002 році – 0,9 %, 2003 – 0,8 %, 2004 – 0,7 %, 2005 – 0,8 %, 2006 – 1,0 %, 2007 – 1,2 %, 2008 – 1,3 %, 2009 – 1,0 %, 2010 – 1,0 %, 2011 – 1,0 %, 2012 – 1,3 %, 2013 – 1,8 %, 2014 – 1,6 %, 2015 – 1,7 %, 2016 – 1,6 %, 2017 – 1,6 %, що в абсолютних показниках дорівнює близько 10 тис. зареєстрованих злочинів, а отже очевидно вимагає активізації протидії вказаному сегменту злочинності кримінально-правовими засобами.

Одним із напрямків протидії цьому виду злочинності є комплексне, системне дослідження кримінально-правової характеристики кримінального законодавства, яке забезпечує охорону суспільних відносин у сфері правосуддя, необхідність його поглибленого теоретико-прикладного аналізу, оптимізації відповідних кримінально-правових норм та вдосконалення практики їх застосування для забезпечення балансу реалізації завдань щодо захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду злочинних посягань.

На цьому шляху важливе значення належить законодавчому забезпеченню кримінальної відповідальності за такий злочин проти правосуддя, як відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків (ст. 385 КК України), із дотриманням положення Конституції України (ч. 1 ст. 63), на підставі якого ч. 2 ст. 385 КК України містить заохочувальну норму, що виключає кримінальну відповідальність особи за відмову давати показання під час досудового

розслідування чи судового провадження щодо себе, а також членів їх сім'ї чи близьких родичів.

У свою чергу це зобов'язує державу створювати належні умови для функціонування як всієї системи правосуддя, так і забезпечення всебічних гарантій суб'єктам кримінально-правових відносин, зокрема роль яких у здійсненні правосуддя має особливе значення з огляду на їх громадянську позицію та обов'язок перед суспільством, вплив на досягнення завдань протидії злочинам, встановлення об'єктивних обставин під час досудового розслідування та кримінального судочинства.

Проблеми кримінальної відповідальності за відмову свідка від давання показань або відмову експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків (ст. 385 КК України) досліджували такі вітчизняні вчені, як: Ю. В. Александров, В. І. Борисов, М. І. Бажанов, Ю. В. Гродецький, В. І. Осадчий, А. С. Беніцький, В. А. Козак, Р. С. Орлов, О. Е. Радутний, В. І. Тютюгін, Є. В. Шевченко, Б. М. Бойко, М. І. Хавронюк, С. С. Чернявський та інші криміналісти.

Беззаперечно, що праці названих та інших учених, проаналізовані в дисертації, уявляють істотну наукову і практичну цінність, проте, незважаючи на важливість цієї спадщини, питання, що становлять предмет дисертації, не знаходили окремого наукового комплексного дослідження.

Очевидно, що усунення даної прогалини стосовно означеної проблеми в свою чергу вимагає: дослідження історико-правових витоків кримінальної відповідальності за вказаний злочин; дослідження і формулювання поняття злочину, передбаченого ст. 385 КК України; з'ясування соціально-правової обумовленості цієї кримінально-правової заборони. Водночас потребують аналізу суттєві розбіжності, наявні у авторів існуючих наукових праць щодо суспільних відносин, поставлених під охорону кримінального закону, зокрема з погляду на структуру об'єкта, предмет злочину і предмет відносин, їх місце в складі злочину, а також питання щодо інших складоутворюючих цього суспільно небезпечного діяння та їх ознак.

Відсутні суттєві напрацювання у теорії кримінального права та практичній діяльності правоохоронних органів і суду при відмежуванні злочину, передбаченого ст. 385 КК, від суміжних злочинів. Актуальною постає потреба компаративістського аналізу норми, що передбачає відповідальність за ст. 385 КК, та аналогічних діянь за кримінальним законодавством зарубіжних держав. Крім того, існує нагальна необхідність у розробленні науково-обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення положень, передбачених ст. 385 КК України.

Безумовно, що все це є свідченням актуальності обраної теми дослідження, яка має безпосередній зв'язок з науковими програмами, планами, темами та ґрунтується на положеннях загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (прийнята Верховною Радою України 18 березня 2004 року № 161629-IV) і виконана в межах науково-дослідної роботи ВНЗ «Національна академія управління» на 2014-2019 рр. на тему: «Адаптація законодавства і права України до законодавства і права Європейського Союзу» (державний реєстраційний номер 0114U006593).

Оцінка змісту дисертації та ступеня наукової новизни отриманих результатів. Дисертаційна робота має логічно завершену структуру, побудовану відповідно до мети та поставлених автором задач, що дозволяє простежити авторський підхід до розв'язання складної наукової проблеми. У роботі чітко сформульовані об'єкт і предмет дослідження, а також обрано доцільні та необхідні методи дослідження при аналізі ст. 385 КК України, а також суміжних злочинів проти правосуддя і кримінального законодавства зарубіжних країн, з виділенням їх сучасної проблематики та необхідності вдосконалення.

Перший Розділ дисертації присвячено дослідженню: поняття, витоки, історії кримінальної відповідальності свідка за відмову від давання показань або відмову експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків та сучасному стану проблеми і соціально-правовій обумовленості цієї кримінально-правової заборони (с. 30-71).

Автором уперше:

– з'ясовано, що витоки кримінальної відповідальності за відмову свідка, експерта, понятого чи перекладача без поважних причин від виконання покладених на них обов'язків були передбачені ст. 172 Кримінального Уложення 1903 р. (характеризувалися діями та часом – під час слідства і суду). У ст. 87 КК УСРР 1927 р. була передбачена кримінальна відповідальність, серед інших злочинів, за відмову свідка від давання показань слідчому і судовому органу (ч. 1), відмова експерта, перекладача або понятого від виконання покладених на них обов'язків (ч. 2), тобто була ускладнена стаття для розуміння. У ст. 179 КК УРСР 1960 р., яка мала назву «Злісне ухилення свідка, експерта або перекладача від явки або відмова від дачі показань чи виконання покладених на них обов'язків», відбулася декриміналізація відповідальності понятого. 2 листопада 1989 р. ст. 179 КК отримала нову назву та редакцію: «Відмова свідка від дачі показань чи експерта або перекладача від виконання покладених на них обов'язків», досліджуваний злочин був сформульований в окремій статті 179 КК, на відміну від попередньої редакції, та стала характеризуватися активними діями і часом вчинення злочину. У ст. 385 КК 2001 р., яка отримала назву «Відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від покладених на них обов'язків», відбулися зміни в об'єктивній стороні стосовно часу вчинення злочину та більша його деталізація.

Зазначені положення, на наш погляд, знайшли належну аргументацію у підрозділі 1.1 дисертації та базуються на історіографії, запропонованій істориками і правниками при дослідженні відповідних пам'яток та джерел права (с. 30-44).

– запропоновано визначення злочину, передбаченого ст. 385 – це умисні, заборонені КК України дії суб'єкта, що посягають на суспільні відносини, які забезпечують умови з належного давання показань свідком, виконання експертом чи перекладачем покладених на них обов'язків під час суду, проведення досудового розслідування, здійснення виконавчого провадження, розслідування тимчасовою слідчою комісією Верховної Ради України, які

полягають у відмові свідка від давання показань або відмови експерта чи перекладача без поважних причин від виконання покладених на них обов'язків у зазначений в законі час.

Вдається, що ці положення отримали належне обґрунтування у підрозділі 1.2 дисертації (с. 45-71);

– обґрунтовано зміст основних чинників соціально-правової обумовленості заборони відмови свідка від давання показань або відмови експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків, до яких потрібно зарахувати: 1) соціально-кримінологічний – визначає стан: розвитку суспільних відносин в означеній сфері; відповідність заборони соціальним та кримінологічним реаліям; що заборона – це засіб, реакція на злочин, покликана охороняти суспільні відносини; обумовленість цієї заборони – небезпека завдання істотної шкоди суспільним відносинам унаслідок поведінки певної категорії людей; наявність достатньо високого рівня суспільної небезпечності такої поведінки; відносну поширеність цього злочину; 2) нормативно-правовий – свідчить: про відповідність цієї заборони нормам Конституції України та іншим галузям законодавства в цій сфері; що норми Конституції України та заборони, передбаченої ст. 385 КК, мають внутрішню логічну несуперечливість; що ст. 385 КК знаходиться в єдиному блоці з багатьма нормами законодавства, одні з яких регулюють позитивні відносини, а інші встановлюють відповідальність за порушення цих відносин; 3) етичний чинник – свідчить, що дотримання етичних норм при конструюванні заборони, передбаченої ст. 385 КК, може бути визначальною; 4) культурно-історичний охоплює всі попередні чинники і розглядає заборону з точки зору поступального розвитку; 5) міжнародно-правовий – свідчать, що заборона, передбачена ст. 385 КК, ґрунтується на міжнародно-правових стандартах прав людини.

Наведені положення новизни забезпечуються теоретичними напрацюваннями кримінального права, а також їх творчою інтерпретацією автором дисертації (с. 51-71);

– доведено, що об'єктивна сторона злочину, описаного ст. 385 КК, характеризується двома ознаками: 1) діями (відмовою свідка від давання показань, відмовою експерта чи перекладача без поважних причин від виконання покладених на них обов'язків); 2) часом вчинення злочину (під час судового розгляду, провадження досудового розслідування, здійснення виконавчого провадження, розслідування тимчасовою слідчою комісією Верховної Ради України). Вбачається цілком переконливою аргументація здобувача щодо наукової новизни зазначених положень (с. 96-117).

Другий розділ дисертації присвячений кримінально-правовому дослідженню об'єктивних і суб'єктивних ознак злочину відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків (с. 72-155) – за ступенем новизни «удосконалено».

Удосконалено:

– формулювання родового об'єкта злочинів, передбачених розділом XVIII Особливої частини КК України – це суспільні відносини з приводу умов, що забезпечують регламентовану законодавством та іншими нормативно-правовими актами діяльність: судів по здійсненню правосуддя; органів досудового розслідування, прокуратури; установ, що використовують судові рішення; осіб, що забезпечують для суду, досудового розслідування повне, всебічне і об'єктивне вирішення справ з охорони законних прав та інтересів громадян, юридичних осіб, суспільства, держави в процесі судочинства, досудового розслідування, виконання судових рішень, захисту та представництва у повному його розумінні. Наведене визначення вдається цілком обґрунтованим та слушним (с. 72-96);

– визначення основного безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 385 КК, як суспільних відносин, що забезпечують умови з належного давання показань свідком, виконання експертом чи перекладачем покладених на них обов'язків під час судового провадження або під час провадження досудового розслідування, виконавчого провадження, розслідування тимчасовою слідчою комісією Верховної Ради України. Дисертант на основі

критичного аналізу існуючих доктринальних поглядів на даний об'єкт злочину, передбаченого ст. 385 КК України, та поглибленого розгляду іманентних йому суспільних відносин пропонує обґрунтоване визначення безпосереднього об'єкта цього злочину (с. 85-92);

– є цілком прийнятним розуміння суб'єкта злочину, передбаченого ст. 385 КК України, під яким дисертант вважає фізичну осудну особу, яка досягла 16-річного віку до моменту вчинення злочину, і викликана в якості свідка, призначена експертом чи залучена в якості перекладача (спеціальний суб'єкт) у цивільній, кримінальній, господарській та адміністративній справах компетентним на це органом чи особою та яка попереджена про кримінальну відповідальність – свідок про відмову від давання показань, експерт чи перекладач – за відмову від виконання покладених на них обов'язків без поважних причин, у зазначених у диспозиції цієї статті органах (с. 117-141);

– заслуговує на підтримку висновок здобувача про те, що суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 385 КК України, характеризується виною у формі прямого умислу. Про це свідчить те, що цей злочин відноситься до так званих діянь з формальним складом. Інтелектуальна ознака умислу в цьому злочині характеризується усвідомленням винною особою суспільної небезпечності своїх дій, часу вчинення злочину. Вольовий момент умислу в цьому діянні характеризується бажанням вчинити дії, передбачені в диспозиції цієї статті (с. 141-155).

Третій розділ дисертації присвячений відмежуванню злочину відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків від суміжних злочинів та порівняльно-правовій характеристиці злочину, передбаченого ст. 385 КК України, з аналогічними злочинами деяких зарубіжних держав та вдосконаленню чинного законодавства (с. 154-179). Положення зазначеного розділу характеризуються ступенем новизни, яка стосується таких, що «дістали подальшого розвитку».

Методично обґрунтованими є критерії, за якими, на погляд автора, повинно здійснюватися відмежування злочинів відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них

обов'язків (ст. 385) від суміжного злочину, передбаченого ст. 384 КК, адже останній є: предметним злочином; має відмінності за об'єктом, переліком суб'єктів; має відмінності за мотивом користі; за змістом і переліком ознак об'єктивної сторони (с. 156-163). Вважаємо, що ці положення відповідають як теоретичним, так і практичним потребам протидії злочинам у сфері правосуддя.

Ми підтримуємо дисертанта в тому, що компаративістське дослідження злочину, передбаченого ст. 385 КК України, та аналогічних діянь за кримінальним законодавством деяких зарубіжних держав (с.163-169) спонукає до вдосконалення норм ст. 385 КК України щодо доповнення переліку суб'єктів потерпілим, понятим, спеціалістом (с. 169-178).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, що наведені в дисертації. Висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в дисертації Ольховенка Олега Ігоровича, є достатньо обґрунтованими, що досягається завдяки належно обраному шляху творчого наукового пошуку.

Використання дисертантом у своїй роботі доцільних методів наукового дослідження дозволило йому забезпечити досягнення повноти, глибини і всебічності аналізу та розв'язання поставленого наукового завдання.

Інформаційною базою дослідження послужили Конституція України, пам'ятки та джерела кримінального законодавства, чинне кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство України, міжнародно-правові акти з питань дисертації та зарубіжне кримінальне законодавство.

Солідною є напрацьована дисертантом емпірична база дослідження, яку складають дані Державної судової адміністрації України за 2003-2017 рр.; результати опитування 300 працівників правоохоронних органів, суду, прокуратури, експертів, перекладачів, опитування 360 респондентів, які презентують старші курси, а також викладачів кримінального права юридичних факультетів закладів вищої освіти, вивчення кримінальних справ та кримінальних проваджень досліджуваної категорії (с. 24, 228-247).

Робота характеризується використанням значної кількості законодавчих і нормативних джерел, наукової і спеціальної літератури та інших

інформаційних даних щодо кримінально-правової характеристики злочинів проти правосуддя. Позитивної оцінки заслуговують цінні інформативні додатки дисертації (стор. 227-254).

Стан теоретичного осмислення задекларованої дисертаційної проблематики в кримінальному праві показує, що проведене Ольхованком О.І. дослідження є актуальним та своєчасним. Розроблені наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, забезпечуються такими складовими, як: логіка наукового дослідження; широта та різноманітність джерельної та емпіричної бази; використання у процесі дослідження доцільних загальнонаукових та спеціальних методів дослідження.

Характеризуючи структуру наукової праці Ольховенка О. І., необхідно констатувати, що в цілому вона є традиційною для дисертаційних досліджень з Особливої частини кримінального права України та відповідає меті та завданням, які поставив перед собою автор (с. 22-23), що значною мірою сприяло успішній підготовці дисертації.

Результати дисертаційного дослідження Ольховенка О. І. вдаються достатньо обґрунтованими, що забезпечується комплексним підходом дослідження: витоків, історії кримінальної відповідальності свідка за відмову від давання показань або відмови експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків та сучасного стану проблеми (с. 30-44); поняття вказаного злочину та соціально-правової обумовленості цієї кримінально-правової заборони (с. 45-71); об'єктивних ознак відмови свідка від давання показань або відмови експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків (с. 72-117); суб'єктивних ознак вказаного складу злочину (с. 117-155); відмежування злочину відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків від суміжних злочинів (с. 156-163); порівняльно-правової характеристики злочину відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків з аналогічними злочинами за законодавством деяких зарубіжних країн (с. 163-169); вдосконалення нормативних положень, передбачених ст. 385 КК України (с. 169-179).

Ступінь обґрунтованості висновків, пропозицій та рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність визначається тим, що вони підтверджуються напрацьованими теоретичними та емпіричними доказами, а також відповідною джерельною базою. Перелік літературних та інших джерел та їх аналіз у науковій праці показує, що дисертант достатньою мірою вивчив праці попередніх дослідників, що стосуються як предмета дослідження, так і суміжних проблем. Вивчення та аналіз дисертації Ольховенка О. І. показує, що здобувач володіє вміннями вести творчу, принципову та виважену наукову дискусію зі спірних питань теми і обґрунтовувати власні оригінальні узагальнення з ключових питань теми дослідження. Все це дозволило автору навести вагомі аргументи на користь проміжних та загальних висновків роботи (с. 180-183).

Відповідність результатів дослідження меті та поставленим завданням знайшло своє підтвердження відповідною апробацією на всеукраїнських і міжнародних конференціях, а також наукових заходах юридичного факультету ВНЗ «Національна академія управління».

Таким чином, вивчення дисертації та автореферату дисертації Ольховенка О. І. дозволяє стверджувати про обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків та пропозицій, що викладені в даній науковій праці.

Зміст автореферату дисертації Ольховенка О. І. відповідає змісту дисертації і в цілому достатньо повно розкриває її основні положення та є ідентичним за структурою і основними положеннями змісту роботи. Дисертація та автореферат оформлені відповідно до положень «Порядку присудження наукових ступенів», а також «Вимог до оформлення дисертацій». Дисертаційна робота виконана на належному науковому рівні, є самостійним дослідженням, що характеризується єдністю змісту та містить наукові положення, які раніше не виносилися на захист.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у:

– *законотворчій діяльності* – при внесенні змін і доповнень до чинного законодавства (лист Комітету з питань законотворчого забезпечення правоохоронної діяльності Верховної Ради України (№ 04-18/12-537 від 12 березня 2016 р.) (с. 227);

– *правозастосовній діяльності* – для кваліфікації злочинів, передбачених ст. 385 КК, та відмежування їх від діянь, передбачених ст. 384 КК;

– *науково-дослідній роботі* – для подальшої розробки теоретичних прикладних проблем, пов'язаних з відмовою свідка від давання показань або відмовою експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків;

– *навчальному процесі* – як матеріал для викладання навчальних дисциплін «Кримінальне право України. Особлива частина», «Актуальні проблеми кваліфікації злочинів» (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальному процесі ВНЗ «Національна академія управління» від 26 листопада 2017 р.) (с. 248-251).

Окремі положення роботи, на наш погляд, також можуть бути використані у сфері *правозахисної діяльності* в Україні.

Дисертаційне дослідження Ольховенка О. І. має теоретичне та прикладне значення, що характеризує його як наукову працю. Рецензоване дисертаційне дослідження, маючи важливе значення для науки кримінального права, сприятиме подальшим дослідженням інститутів, норм і положень Загальної частини щодо вчення про злочин і покарання, а також норм-заборон та інших приписів Особливої частини КК України з досліджуваної проблеми.

На підставі викладеного вважаємо, що одержані автором дисертації результати можуть бути доведені до наукової спільноти та юридичної громадськості шляхом опублікування монографії з урахуванням результатів наукової дискусії під час прилюдного захисту дисертації.

Стиль та мова викладення результатів дисертаційної роботи. Вивчення та аналіз поданої до захисту дисертаційної роботи показує, що вона виконана державною літературною мовою з дотриманням наукового стилю, позбавлена граматичних і технічних недоліків. Основні положення, висновки,

пропозиції та рекомендації дисертації у цілому характеризуються логічністю, послідовністю, аргументованістю та завершеністю.

Повнота викладу основних результатів у наукових фахових виданнях. Основні положення та висновки дисертації відображені у 15 наукових публікаціях, з них 11 – у наукових фахових виданнях, внесених в оновлений перелік фахових видань з юридичних наук Міністерства освіти і науки України, зареєстрованих та проіндексованих у міжнародних науково-метричних каталогах та базах даних; 4 – матеріали наукових конференцій (с. 15-17).

Отже, рецензування дисертації та автореферату дисертації Ольхованка О. І. дає підстави дійти висновку, що дисертація відповідає вимогам, встановленим до змісту та оформлення дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право, а також паспорту зазначеної спеціальності.

Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, а результати наукового дослідження, викладені в дисертації, отримані автором особисто.

У цілому позитивно оцінюючи науково-теоретичну і прикладну значущість дослідження Ольховенка О. І., його наукову новизну та можливість використання пропозицій і рекомендацій дисертанта для вдосконалення чинного кримінального законодавства та практики його застосування, необхідно відзначити, що робота не позбавлена певних недоліків, містить дискусійні положення, викликає окремі зауваження, які, зокрема, полягають у такому.

1. Важливим структурним компонентом дисертаційного дослідження являється його мета, яка визначається відповідно до об'єкта та предмета дослідження, а відтак є орієнтиром усього процесу наукового пошуку здобувача. У рецензованій дисертації Ольховенко О. І. визначає метою дослідження «...отримання науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення відповідних кримінально-правових норм (ст. 385 КК) та

забезпечення підвищення ефективності регулятивної сутності кримінального права у сфері належного забезпечення одержання достовірних доказів, виконання експертом чи перекладачем покладених на них обов'язків на основі комплексної і системної кримінально-правової характеристики злочину відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків» (с. 22). Погоджуючись з першою частиною формулювання наведеної мети, оскільки вона знаходить своє відображення у запропонованій автором новій редакції статті 385 КК України (с. 183), вимагає додаткової аргументації автором положення про те, у чому, на його погляд, знайшло свій прояв *підвищення ефективності регулятивної сутності кримінального права у сфері належного забезпечення одержання достовірних доказів, виконання експертом чи перекладачем покладених на них обов'язків...*» (курсив наш – В. М.) як наступної складової частини визначеної ним мети дослідження.

Виходячи з обраного автором діалектичного методу наукового пізнання (с. 23), здобувачеві з огляду на предмет дослідження як кримінально-правову характеристику складу злочину, передбаченого ст. 385 КК України, бажано було розкрити поняття «кримінально-правової характеристика злочину», що б дозволило з методологічних позицій окреслити зміст, сутність і логіку наукових гіпотез та ідей, висунутих дисертантом, а також шляхів їх підтвердження або спростування.

Водночас, за таких умов потребує більш чіткого розуміння положення мети в тому аспекті чи є кримінально-правова характеристика злочину, що досліджується, запропонованою здобувачем новелою у кримінальному праві чи вона виконує функцію вже існуючої моделі цього феномену в кримінальному праві? Іншими словами, чи є у даному випадку створення кримінально-правової характеристики вказаного злочину науковим пріоритетом автора?

Обґрунтовуючи проблему обумовленості кримінальної відповідальності відмови свідка від давання показань або відмови експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків, дисертант поряд із поняттям «соціальної обумовленості» вживає таку конструкцію, як «соціально-правова

обумовленість» (с. 44, с. 49 та ін.). Враховуючи, що у змісті дисертації здобувач приділяє підвищеної уваги методу герменевтики у кримінальному праві, таке використання термінологічних конструкцій викликає питання щодо природи доцільності зазначених інтерпретацій цих категорій, які мають методологічне значення.

2. Як вже відзначалось при аналізі дисертації, її структура побудована за класичною традиційною схемою, характерною для кримінально-правових досліджень. Разом з цим вважаємо, що сформовані дисертантом назви першого і третього розділів наукового дослідження за їх задекларованим змістом є відносно перевантаженими, що не завжди сприяє оптимальному розміщенню наукового матеріалу. Проте, на наш погляд, якщо підрозділи третього розділу дисертації в цілому ранжують його структуру, то у першому розділі автору для збереження єдиного методологічного підходу до архітекtonіки змісту дисертації слід було передбачити не менше трьох самостійних підрозділів, які б оптимально окреслювали зміст ключових положень назви вказаного розділу дисертації, що визначають його структуру.

3. Розглядаючи питання соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за вказаний злочин (ст. 385 КК України) та наводячи санкцію за його вчинення: «карається штрафом від п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців», дисертант цілком обґрунтовано зауважує, що такий вид та розмір покарання не зовсім виправданий, оскільки є надто малою мірою. Проте питання санкцій потребує окремого дослідження (с. 66).

З цим твердженням автора можна цілком погодитись, тим більше, що у рамках обраного предмета дослідження (кримінально-правова характеристика злочину) питання покарання об'єктивно залишаються поза межами уваги дослідника, що, до речі, знаходить підтвердження у сформульованій *de lege ferenda* новій редакції статті 385 КК України, в якій відсутні авторські прогностичні положення щодо майбутніх санкцій даної норми. Між тим відомо, яку роль можуть відіграти санкції при впровадженні в чинне кримінальне

законодавство кримінальних проступків. Тому позиція дисертанта з цього приводу має важливе значення та вимагає аргументації.

4. Теоретично важливими для розкриття предмета дисертаційного дослідження є аналіз об'єктивних та суб'єктивних ознак досліджуваного складу злочину і, зокрема, його родового об'єкта, який визначений здобувачем як «суспільні відносини з приводу умов, що забезпечують регламентовану законодавством та іншими нормативно-правовими актами діяльність: судів по здійсненню правосуддя; органів досудового розслідування, прокуратури; установ, що виконують судові рішення; осіб, що забезпечують для суду, досудового розслідування повне, всебічне і об'єктивне вирішення справ, з охорони законних прав та інтересів громадян, суспільства, держави в процесі судочинства, досудового розслідування, виконання судових рішень, захисту та представництва особи» (с. 85).

Водночас, базуючись на наведеному визначенні, Ольховенко О. І. приходять до висновку, що назва розділу XVIII Особливої частини КК України «Злочини проти правосуддя» вужча за його зміст. Вважаємо, що дисертант з доктринальних позицій має достатні підстави для такого твердження, але з іншого боку логічним та очікуваним результатом цього судження могло б бути теоретичне обґрунтування та пропозиції щодо виділення відповідних видових об'єктів злочинів проти правосуддя, а відтак не менш корисною та слушною є конструктивна ідея здобувача щодо більш науково-обґрунтованої назви даного розділу Особливої частини КК України.

5. Центральне місце у роботі присвячено науковому аналізу об'єктивної сторони даного складу злочину та її ознак, зміст яких докладно і детально розглядається у відповідних підрозділах. Поділяючи позицію проф. В. Б. Малініна, дисертант розрізняє ознаки цього елемента складу злочину на такі, що характеризують: 1) зміст злочину; 2) умови вчинення злочину. При цьому до перших відносить: суспільно небезпечну поведінку (дія або бездіяльність), суспільно небезпечні наслідки, причинний зв'язок, спосіб вчинення злочину, знаряддя і засоби вчинення злочину. Натомість до ознак, що

характеризують умови вчинення злочину, автор відносить час та обстановку вчинення злочину (с. 114).

Підтримуючи намагання здобувача здійснити поглиблений розгляд вказаних ознак, і зокрема «...з'ясування такої ознаки об'єктивної сторони злочину, як час його вчинення (який є обов'язковою ознакою злочину, передбаченого ч. 1 ст. 385 КК України)...» (с. 113), з чим, на наш погляд, автору вдалося успішно впоратися та навіть надати дефініцію цього кримінально-правового феномену (с. 116), вдається, що певної уваги слід було приділити такій ознаці, як місце вчинення злочину, адже формулювання диспозиції ч. 1 ст. 385 КК України: «Відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача без поважних причин від виконання покладених на них обов'язків у суді, Вищій раді правосуддя, Конституційному Суді України **або** під час провадження досудового розслідування, здійснення виконавчого провадження, розслідування тимчасовою слідчою комісією Верховної Ради України» (курсив наш – В.М.) дійсно ставить питання «де» або «коли», а отже висновок дисертанта про абсолютне домінування в даному випадку такої ознаки, як час вчинення злочину вимагає відповідної аргументації.

Взагалі думається, що на підтвердження своїх позицій у цій царині дисертанту необхідно було проілюструвати достовірність встановлення місця, ролі та значення ознак об'єктивної сторони через їх з'ясування у кримінальних провадженнях даної категорії, що становлять емпіричну базу дослідження.

6. При аналізі суб'єктивних ознак злочину, передбаченого ст. 385 КК України, здобувач, базуючись на сучасних методологічних засадах пізнання у зазначеній сфері, надав розгорнуту кримінально-правову характеристику загального і спеціального суб'єкта у кримінальному праві, приділивши належної уваги особливостям та правовим якостям таких процесуальних фігур, як свідок, експерт та перекладач (с. 117-137). На наш погляд, у цій частині дисертації, поряд з, безумовно, важливими соціологічними даними з напрацьованої емпіричної бази здобувача, дещо бракує конкретних кримінально-правових і кримінологічних характеристик зазначених категорій

суб'єктів з огляду на сферу (цивільні, господарські, адміністративні, кримінальні або інші провадження), в якій вчинювались зазначені суспільно небезпечні діяння, а також наявні кримінально-правові ознаки свідків, експертів та перекладачів, які вчинили ці злочини.

У рамках розгляду суб'єктивної сторони вбачається неприйнятною, а відтак суперечливою позиція Ольховенка О. І. про те, що «мотив не входить в зміст психологічного відношення особи до вчиненого нею діяння за ст. 385 КК, він лежить поза сферою інтелекту і волі як ознаки умислу...» (с. 150), проте тут же дисертант стверджує, що мотив – це завжди психологічна причина вчинку, в якості якого виступають усвідомлені спонукання, інтереси тощо. Отже з першою тезою важко погодитись не лише з позицій психологічної науки, але й із засад теорії кримінального права, яка включає мотив злочину в його суб'єктивну сторону. Очевидно, що виявлення конкретних мотивів вчинення цих злочинів свідками, експертами та викладачами було б достовірним індикатором з цього питання.

7. Процес реформування створеної в Україні правової системи, що перебуває у стані перманентних трансформацій, безумовно відбивається на інститутах і нормах чинного кримінального законодавства, що відображає диспозиція ст. 385 КК України, яка поступово поповнюється суб'єктами, які здійснюють правосуддя, забезпечують його функціонування або діяльність, що сприяє здійсненню правосуддя. Якщо КК України 1960 року передбачав у якості таких дізнання, попереднє слідство або суд, сьогодні ж такими є: суд, Вища рада правосуддя, Конституційний Суд України, органи досудового розслідування, виконавчого провадження, а також тимчасова слідча комісія Верховної Ради України. Вважаємо, що таке розширення зазначених суб'єктів, а відтак забезпечення їх функцій кримінально-правовими засобами, не відповідає інтересам побудови правової держави.

Зокрема, ч. 7 ст. 49 Закону України «Про вищу раду правосуддя» проголошує, що під час розгляду дисциплінарної справи доповідач роз'яснює свідку його права та обов'язки, встановлені цим Законом, і попереджає свідка під розписку про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиві

показання або за відмову від давання показань з непередбачених законом підстав. Проте, у цьому Законі права та обов'язки свідка не передбачені.

Що стосується тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України, то, на наш погляд, наділення законодавців функціями правоохоронної діяльності, зокрема функціями розслідування, взагалі суперечить загальновизнаному принципу розподілу влади, а отже порушує відповідні баланси та противаги в їхній діяльності. Адже законотворча діяльність потребує належної уваги, оскільки важко пояснити, чому у споріднених статтях 384 і 385 КК України законодавець вказує неузгоджені між собою різновиди слідчих комісій Верховної Ради.

Насамкінець, узагальнивши результати наукового пошуку та завершуючи його кримінально-правову характеристику наведенням даних компаративістського аналізу стосовно злочину, передбаченого ст. 385 КК, з аналогічними злочинами деяких зарубіжних держав, автор пропонує формулювання ч. 1 ст. 385 КК України у такій редакції:

«1. Відмова свідка, потерпілого від давання показань або відмова експерта, спеціаліста, перекладача або понятого без поважних причин від виконання покладених на них обов'язків під час судового провадження або під час досудового розслідування, здійснення виконавчого провадження, розслідування тимчасовою слідчою комісією Верховної Ради України, - караються...» (с. 183).

З тексту запропонованої статті вбачається виключення дисертантом із змісту диспозиції таких суб'єктів, як Вища рада правосуддя та Конституційний Суд України, що, на наш погляд, є обґрунтованим, проте вимагає додаткової аргументації здобувача.

Разом з цим, наведені вище зауваження та дискусійні питання характеризують, насамперед, складність проблеми, що досліджується дисертантом. При цьому вони не знижують загальної, виключно позитивної, оцінки дисертації Ольховенка Олега Ігоровича.

Відповідність дисертації визначеній спеціальності. Зміст дисертаційного дослідження Ольховенка О. І. повністю відповідає

спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Загальний висновок. Виходячи зі змісту дисертації, автореферату та публікацій, вважаємо, що дисертація Ольховенка Олега Ігоровича на тему «Кримінально-правова характеристика злочину відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків (ст. 385 КК України)», яку подано на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право, є самостійною завершеною кваліфікаційною науковою працею, яка характеризується єдністю змісту, виконана особисто здобувачем і свідчить про його особистий внесок у науку. В дисертації автором отримані нові, раніше не захищені, науково-обґрунтовані результати, які у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для науки кримінального права – створення кримінально-правової характеристики злочину відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків (ст. 385 КК України) та забезпечення підвищення ефективності регулятивної сутності кримінального права у сфері належного забезпечення одержання достовірних доказів, виконання експертом чи перекладачем покладених на них обов'язків на основі комплексної і системної кримінально-правової характеристики злочину відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків.

Дисертаційне дослідження Ольховенка Олега Ігоровича «Кримінально-правова характеристика злочину відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків (ст. 385 КК України)» за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право за змістом та оформленням відповідає вимогам до кандидатських дисертацій, передбаченим пунктами 9, 11, 12, 13 та іншим положенням «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, основним вимогам до дисертацій та авторефератів дисертацій й іншим

документам Міністерства освіти і науки України, а сам здобувач заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент

професор кафедри публічного права
Національного технічного університету
України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»,
доктор юридичних наук, професор

В. А. Мисливий

Учений секретар університету

А. А. Мельниченко

документам Міністерства освіти і науки України, а сам здобувач заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 - кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент

професор кафедри публічного права
Національного технічного університету
України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»,
доктор юридичних наук, професор

В. А. Мисливий

Учений секретар університету

А. А. Мельниченко